

คำนำ

การขับเคลื่อนงานคุ้มครองผู้บริโภคให้เกิดผลในสังคมจำเป็นต้องมีการดำเนินการทุกระดับทั้งด้านนโยบายระดับประเทศ ตลอดจนการพัฒนากลไกการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน ให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ แผนงานคุ้มครองผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการพัฒนากลไกการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพองค์กรผู้บริโภค การสร้างกลไกการเฝ้าระวังและจัดการอันตรายของสินค้าและบริการในภาคประชาชนถือเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต้องให้เกิดรูปแบบและการเรียนรู้ได้เป็นจริงในชุมชน

หนังสือเล่มนี้ ได้สรุปสาระสำคัญของโครงการพัฒนาศักยภาพองค์กรผู้บริโภคระดับชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคฯ พื้นที่ดำเนินงานใน ๕ จังหวัด โดยมีแนวทางการดำเนินงานใช้กระบวนการแผนที่ผลลัพธ์ และใช้กลไก ‘โรงเรียน อสม.’ สร้างกระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นครู พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ การจัดเวทีกระบวนการปรับวิถีคิดและการทำงานจนเกิดกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน

ขอขอบพระคุณ นพ.สมชัย ภิญญโพรพาศน์ อธิบดีกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และ พญ.ประนอม คำเที่ยง รองอธิบดีฯ นายธงชัย สาระกุล ผู้อำนวยการกองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน ที่ให้การสนับสนุนโครงการ โดยให้หน่วยงานในสังกัด คือ ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน ทั้ง ๔ ภาค โดยเฉพาะผู้อำนวยการศูนย์ฯ คือ นายไพศาล เจียวนศิริจินดา และ นางสุจินดา สุขกำเนิด เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานในโครงการนี้ ขอขอบคุณ ทีมงานเจ้าหน้าที่สาธารณสุของค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำชุมชน และเครือข่าย อสม.ทั้ง ๕ จังหวัด ที่ทุ่มเทการทำงานด้วยจิตอาสา นำไปสู่เป้าหมายการมีสุขภาพดีของทุกคนในชุมชน

รศ.ภก.ดร. วิทยา กุลสมบุรณ์

ผู้จัดการแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ

ปรัชญาโรงเรียน อสม.

เป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต อสม. ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ค้นหาคู่มือในชุมชน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน ก่อให้เกิดพลังชุมชน นำไปสู่ความเข้าใจปรัชญาของการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ

ผลลัพธ์ที่ท้าทาย

โครงการพัฒนาศักยภาพองค์กรผู้บริโภคระดับชุมชน

๑. สร้างกลุ่มเครือข่ายองค์กรผู้บริโภคระดับชุมชน ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน
๒. พัฒนาโรงเรียน อสม. และหลักสูตรการเรียนรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค
๓. พัฒนาศูนย์เรียนรู้/เครือข่ายรับเรื่องราวร้องทุกข์ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน

จุดหมายปลายทาง

“การมีอาหาร ยา เครื่องสำอางที่ปลอดภัยในชุมชน”

โรงเรียน อสม. :

จุดโฟกัสความคิด จุดปัญญาให้ชุมชน สู่หมู่บ้านคุ้มครองผู้บริโภค

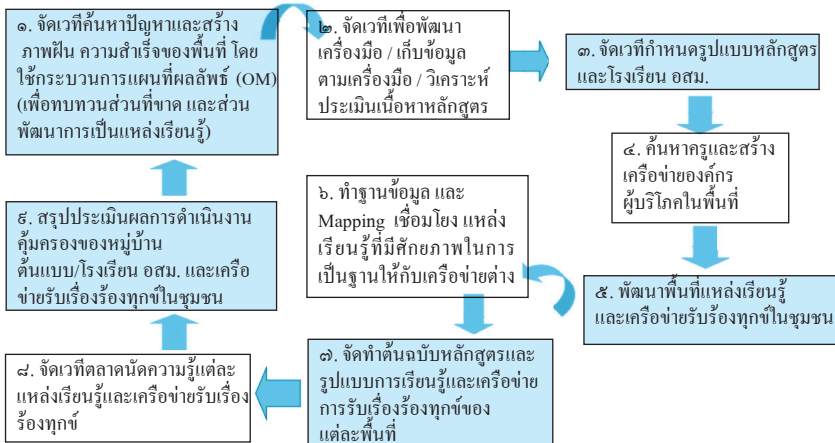

ภายใต้การพัฒนาองค์กรผู้บริโภค ระดับชุมชน โดยมีเครือข่าย อสม. กลุ่มองค์กรต่างๆ และตัวแทนท้องถิ่น เป็นพลังขับเคลื่อนการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค

ผ่านกลไกการดำเนินงาน “โรงเรียน อสม.” ถือเป็น การสร้างแหล่งเรียนรู้ของเครือข่ายต่างๆ ในชุมชนให้สามารถ เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา งานคุ้มครองผู้บริโภค ได้อย่างยั่งยืน

พื้นที่การดำเนินงาน : ๕ จังหวัด ๆ ละ ๑ ตำบล รวม ๕ ตำบล คือ ต.เขาดิน อ.เขาพนม จ.กระบี่ , ต.ลำสินธุ์ อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง , ต.วังหิน อ.บางขัน จ.นครศรีธรรมราช, ต.หนองไม้แก่น อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา, ต.ไร่ชี่ อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ, ต.กำแพงด อ.กุดชุม จ.ยโสธร, ต.สายลำโพง อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์, ต.ป่าซาง อ.ป่าซาง จ.ลำพูน, ต.วังหงส์ อ.เมือง จ.แพร่

ขั้นตอนการดำเนินงาน ๕ ขั้นตอน คือ

กระบวนการดำเนินงาน มีดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ สร้างความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน เน้นการพัฒนาศักยภาพองค์กรภาคีเครือข่าย ได้แก่ กลุ่ม อสม. แกนนำชุมชน กลุ่มต่าง ๆ และท้องถิ่น เรื่องการจัดทำแผนที่ผลลัพธ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับทิศทางการทำงาน การจัดทำแผนงาน โครงการ และติดตามประเมินผล โดยผลลัพธ์ที่

ต้องการ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในกลุ่มเป้าหมาย ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริโภค กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มผู้ดูแล (กลุ่ม อสม.)

พื้นที่ทุกแห่งมีการจัดเวทีประชุมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ ผลลัพธ์ที่ต้องการ และเกณฑ์บ่งชี้ความก้าวหน้าที่เป็นภาพรวมของชุมชน โดยสร้างภาพฝันงานคุ้มครองผู้บริโภค กำหนดประเด็น คือ “การมีอาหาร ยา เครื่องสำอางที่ปลอดภัยในชุมชน” ตัวอย่างการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน อสม. อ.บางขัน จ.นครศรีธรรมราช คือ “องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคบ้านสี่แยกสวนป่า องค์กรแห่งการเรียนรู้เท่าทัน การบริโภคที่ปลอดภัยบนฐานของความพอเพียงพึ่งตนเอง” และกำหนดพันธกิจ ภาคีหุ้นส่วน ผลลัพธ์ ที่ท้าทาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหมู่บ้านคุ้มครองผู้บริโภค

(รายละเอียดดูได้ที่ http://www.phcblog.net/school/book/1_om_bankan.doc)

ขั้นตอนที่ ๒ พัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ประเมินหมู่บ้าน ก่อน-หลังดำเนินงาน และนำผลที่ได้มาพัฒนาหลักสูตรคุ้มครองผู้บริโภคสำหรับ อสม. และเครือข่ายในชุมชน โดยมีแบบสำรวจ ๓ ชุด คือแบบสอบถามชุมชน อสม. และครัวเรือน โดยผลการประเมินความรู้ อสม. ในงานคุ้มครองผู้บริโภคมีเนื้อหา ๔ หมวด คือ (๑) หลักการคุ้มครองผู้บริโภค (๒) อาหาร (๓) ยา เครื่องมือแพทย์ และ (๔) เครื่องสำอาง คะแนนเต็ม ๓๐ พบว่าอสม. ได้คะแนนเฉลี่ย ๒๖.๑ คะแนน (ต่ำสุด ๖ สูงสุด ๓๐) ถือว่า อสม. มีความรู้อยู่ในเกณฑ์ดี

ขั้นตอนที่ ๓ พัฒนาหลักสูตร โดยทีมงานสรุปหลักสูตรที่สำคัญในการขับเคลื่อนงาน
คุ้มครองผู้บริโภค ๕ หลักสูตร และพื้นที่แต่ละภาคแบ่งการเขียนเนื้อหาสาระหลักสูตร

ขั้นตอนที่ ๔ พัฒนาศักยภาพครู ก. และนักเฝ้าระวังสุขภาพด้านคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน
กำหนดรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค
ในระดับชุมชน ดำเนินการจัดอบรมตามหลักสูตรที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้ง
การสร้างเครือข่ายองค์กรผู้บริโภคในพื้นที่

ขั้นตอนที่ ๕ พัฒนาพื้นที่แหล่งเรียนรู้และเครือข่าย
รับเรื่องราวร้องทุกข์ และ เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่แหล่ง
เรียนรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อตั้งเครือข่ายใน
ชุมชน ให้เป็นนักเฝ้าระวังสุขภาพ และสร้างรูปแบบ
กลไกในการรับเรื่องราวร้องทุกข์ในชุมชน ผลักดันให้มีการ
บูรณาการแผนคุ้มครองผู้บริโภคเข้ากับแผนของ อบต.

ขั้นตอนที่ ๖ สร้างฐานข้อมูล และทำ Mapping แสดงที่
ตั้งและบทบาทของเครือข่ายองค์กรผู้บริโภคชุมชน / แหล่ง
เรียนรู้ที่มีศักยภาพในการเป็นครู

ขั้นตอนที่ ๗ สรุปผลกระบวนการอบรม จัดทำต้นฉบับหลักสูตร รูปแบบโรงเรียน และ
เครือข่ายการรับเรื่องราวร้องทุกข์ เพื่อพิทักษ์สิทธิด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในระดับชุมชน

ขั้นตอนที่ ๘ จัดเวทีตลาดนัดความรู้แต่ละแหล่งเรียนรู้ และเครือข่ายรับเรื่องราวร้องทุกข์

ขั้นตอนที่ ๙ สรุปประเมินผล และเก็บข้อมูลหลังการพัฒนาหมู่บ้านเป้าหมาย รวมทั้ง
ประเมินผลผลติดตามแผนที่ผลลัพธ์

รูปหน้าหลักของเว็บไซต์ โรงเรียน อสม.

(www.phcblog.net/school)

ประกอบด้วยเนื้อหาโครงการ หลักสูตร
และการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคใน
ระดับชุมชน พื้นที่ ๕ จังหวัด

โรงเรียน อสม.

คู่มือเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพองค์กรผู้บริโภคในชุมชน

หน้าแรก | เกี่ยวกับเรา | ติดต่อหน่วยงาน | เกี่ยวกับเรา | เกี่ยวกับเรา | ติดต่อหน่วยงาน

Main Menu หน้าแรก หลักสูตรโรงเรียน อสม. (1) ภารกิจคุ้มครองผู้บริโภค (2) ภารกิจทางจังหวัด (3) หลักสูตรความรู้ อสม. (4) หลักสูตรโรงเรียน อสม. (5) หลักสูตรขยายผลโรงเรียน อสม. เอกสารประกอบโครงการ หน่วยงานราชการ กิจกรรม 9 ๕๖๖๖	บทธรรม - เอกสาร ๓๓๓๓ • หลักสูตรโรงเรียน อสม.• หลักสูตรโรงเรียน อสม.• หลักสูตรขยายผลโรงเรียน อสม.• หลักสูตรขยายผลโรงเรียน อสม.• หลักสูตรขยายผลโรงเรียน อสม.• หลักสูตรขยายผลโรงเรียน อสม.	โรงเรียน อสม. เป็นโรงเรียนที่พัฒนาคุณภาพองค์กรผู้บริโภคในชุมชน เพื่อพิทักษ์สิทธิคุ้มครองผู้บริโภคในระดับชุมชน และสร้างเครือข่ายองค์กรผู้บริโภคในชุมชน ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต และสุขภาพของประชาชนในชุมชน

ตัวอย่างผลการจัดเวทีเพื่อสร้างภาพฝัน (กำหนดวิสัยทัศน์) เรื่อง การมีอาหาร ยา เครื่องสำอางที่ปลอดภัยในชุมชน” ณ บ้านฟ้าห่วน จ.อำนาจเจริญ

พบว่าชุมชนมีปัญหา ด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่ไม่ถูกต้อง ละเลยต่อการดูแลสุขภาพ ดังนี้

๑. เยียงเนื้อในชุมชน ไม่สะอาด (เจ้าของอยากพัฒนาในดีขึ้น)
๒. อสม. ไม่มีความรู้และทักษะในการตรวจสอบสารปนเปื้อน
๓. รถเร่ในชุมชน ไม่รู้ว่าอาหารที่ได้มาปลอดภัยหรือไม่
๔. ร้านค้าชุมชน ร้านขายของชำ ไม่มีความรู้ด้านคุ้มครองผู้บริโภค
๕. ชุมชนต้องการชุดทดสอบสารปนเปื้อนในอาหาร
๖. ร้านค้ามีการจำหน่ายสุราและบุหรี่ ให้กับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี
๗. ร้านค้ามียาชุดจำหน่าย
๘. เกษตรกร ยังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและแมลง
๙. ประชาชนขาดความรู้ในเรื่องการกิน ที่ไม่ถูกต้อง
๑๐. หมู่บ้านไม่มีระบบเฝ้าระวังคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน

กำหนดวิสัยทัศน์

“ชุมชนต้นแบบคุ้มครองผู้บริโภค กินอยู่ปลอดภัยด้วยวิถีชีวิตพอเพียง”

กำหนดพันธกิจ (กิจกรรมภารกิจที่จะทำให้ภาพฝันเป็นจริง) ประกอบด้วย

- พัฒนาองค์กร ให้มีศักยภาพสามารถดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชนเองได้
- จัดทำแผนงานโครงการ / กิจกรรม และดำเนินการโดยชุมชนเพื่อชุมชน
- จัดตั้งศูนย์ประสานงาน / ศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ อย่างเป็นทางการ ๗๗

กำหนดภาคีหุ้นส่วนที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนร่วมในการทำงานคุ้มครองผู้บริโภคภาคประชาชน ประกอบด้วยภาคีหุ้นส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ตัวแทนภาคประชาชน ที่เป็นคณะทำงาน และสมาชิกกลุ่มคุ้มครองผู้บริโภค
- องค์กรอาสาสมัครในชุมชน อสม. แม่บ้าน หมอเดินอาสา เยาวชน

- ผู้ประกอบการ ร้านค้า ร้านชำ แผงลอย ตลาดนัด
- ท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล (สมาชิก อบต. และพนักงาน อบต.)
- ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน หน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษา ฯลฯ

กำหนดผลลัพธ์ที่ท้าทาย คือการกำหนดตัวชี้วัดผลงาน ผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น ในชุมชน ภายใน ๒ ปี ซึ่งกำหนดตัวชี้วัด ๓ ระดับ คือ

- ตัวชี้วัดคาดว่าต้องเกิด (ง่าย)
- ตัวชี้วัดอยากให้เกิด (ปานกลาง)
- ตัวชี้วัดที่เกิดได้สุดยอด (เป็นตัวชี้วัดที่ยากที่สุด)

ตัวชี้วัดที่ คาดว่าจะต้องเกิด	๑	ร้านค้าและประชาชน มีความรู้ด้านคุ้มครองผู้บริโภค
	๒	ชุมชนมีชุดทดสอบอาหารในชุมชน
	๓	อสม. มีทักษะในการตรวจสอบอาหารปนเปื้อน
	๔	อ.ย. น้อยในโรงเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชน
ตัวชี้วัดที่ อยากให้เกิด	๕	ครัวเรือนปลูกผักกินเอง “หน้าบ้านสวย หลังบ้านสวย ในบ้านสะอาด”
	๖	เชียงเนื้อ สะอาด ปลอดภัย
	๗	โรงเรียน อสม. มีการให้ความรู้และทักษะงานคุ้มครองผู้บริโภค
	๘	ลดการใช้สารเคมี
	๙	มีระบบเฝ้าระวังคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน
	๑๐	รถรับบริการตรวจสอบสารปนเปื้อนในอาหาร
	๑๑	ไม่มียาชุดจำหน่ายในชุมชน
	๑๒	ร้านค้าได้ป้ายรับรองมาตรฐาน
	ตัวชี้วัดที่ เกิดได้สุดยอด	๑๓
๑๔		ประชาชนฉลาดซื้อ ฉลาดใช้ ฉลาดกิน
๑๕		มีศูนย์รับข้อร้องเรียน

(ดูรายละเอียดที่ <http://www.phcblog.net/school/doc/amnaj/Amnatcharoen.pdf>)

โครงการได้กำหนดหลักสูตรองค์ความรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ทักษะการเฝ้าระวัง และการสร้างกลไกกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคนำไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้ได้กำหนดหลักสูตรที่สำคัญ ๕ หลักสูตร คือ

๑) หลักสูตรการสร้างความคิดเชิงระบบ การปรับวิถีคิด

เนื้อหา	ประเด็นย่อย
๑ การปรับฐานความคิด	๑.๑ การศึกษาอดีต - ปัจจุบัน ๑.๒ การมองชีวิตตนเอง/ครอบครัว ๑.๓ กรณีศึกษาบุคคลต้นแบบ
๒ การค้นหาความจริงของชีวิต	๒.๑ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตนเองและครอบครัว ๒.๒ การคิดแบบนอกกรอบ เพื่อชีวิตที่สมบูรณ์
๓ ชีวิตที่เปี่ยมสุข	๓.๑ การวางแผนชีวิต ๓.๒ การปฏิบัติการณ์ชีวิตภาคสนาม

๒) หลักสูตรการเรียนรู้สู่การพึ่งตนเองที่ยั่งยืน

เนื้อหา	ประเด็นย่อย
๑ การจัดการ ดิน น้ำ ป่า	๑.๑ คุณค่าและประโยชน์ ของดิน น้ำ ป่า ๑.๒ การอนุรักษ์และการใช้ ประโยชน์จากดิน น้ำ ป่า
๒ การจัดการดิน และจุลินทรีย์	๒.๑ การจัดการดิน น้ำ ป่า โดยวิถีทางชีวภาพ ๒.๒ การศึกษาดินโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒.๓ เทคนิคการใช้จุลินทรีย์เพื่อปรับปรุงดิน เพื่อลดต้นทุนการผลิตและทำให้ชีวิตปลอดภัย
๓ ข้าว / การจัดการข้าว	๓.๑ พันธุกรรมข้าว ๓.๒ ข้าวเพื่อสุขภาพ ๓.๓ การผลิตและการแปรรูปข้าว
๔ ผักเป็นยา (ยาข้างรั้ว)	๔.๑ ผักพื้นบ้านตามฤดูกาล ๔.๒ ผักสวนครัว ๔.๓ สมุนไพรรักษาโรค

๓) หลักสูตรองค์ความรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

เนื้อหา	ประเด็นย่อย
๑ อาหาร	๑.๑ การบริโภคด้านสาธารณสุข ๑.๒ สิทธิ หน้าที่ ของผู้บริโภค ๑.๓ องค์การที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ๑.๔ ฉลากอาหาร ๑.๕ ฉลากโภชนาการ ๑.๖ สารปนเปื้อนในอาหาร ๑.๗ โคลิฟอร์มแบคทีเรียในอาหาร ๑.๘ การเลือกบริโภคอาหารให้ปลอดภัยจากสารปนเปื้อน
๒ บทบาทการเฝ้าระวัง การใช้ยาและ ผลิตภัณฑ์ สุขภาพในชุมชน	๒.๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยา ๒.๒ ข้อควรระวังและอันตรายในการใช้ยาและวิธีปฏิบัติ ๒.๓ พิษภัยและปัญหาการใช้ยาเสรีชนิด ๒.๔ บทบาทของอสม. ในการเฝ้าระวังปัญหาการใช้ยา ๒.๕ บทลงโทษและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ๒.๖ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ ๒.๗ ส่งเสริมสุขภาพด้วยชีววิถีชุมชน (บริโภคอาหารเป็นยา)
๓. เครื่องสำอาง	๓.๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องสำอาง ๓.๒ การเลือกซื้อเลือกใช้เครื่องสำอาง ๓.๓ เครื่องสำอางที่ผิดกฎหมายและอันตราย ๓.๔ รู้เท่าทันโฆษณาและการขายตรงเครื่องสำอาง ๓.๕ สมุนไพรในวงการ OTOP

๔) หลักสูตรการจัดระบบเฝ้าระวังสุขภาพในชุมชน / ศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์

เนื้อหา	ประเด็นย่อย
๑ สิทธิของผู้บริโภค	- ความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิ
๒ การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค	ของผู้บริโภค
๓ กฎหมายและช่องทางการร้องเรียน	- กระบวนการคุ้มครองผู้บริโภค

๕) หลักสูตรกระบวนการสร้างความเป็นครู

เนื้อหา	ประเด็นย่อย
๑. เทคนิคการเป็นครู	๑ ความรู้และทักษะสำหรับพัฒนาความเป็นครู
๒. การสร้างครูในชุมชน	๒ วิธีการค้นหาครูและสร้างเครือข่าย
	๓ การดำเนินชีวิตและฐานะชีวิต
	๔ เงื่อนไขสังคม ที่เอื้อต่อการทำงาน
	๕ กระบวนการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้
	๖ เครื่องมือ สื่อ สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน

โรงเรียน อสม. บ้านสี่แยกสวนป่า อ.บางขัน จ.นครศรีธรรมราช : โรงเรียน อสม. แห่งแรกของเมืองไทย

โรงเรียน อสม. แห่งนี้ **ตั้งบนฐานคิดที่ว่า เรียนรู้ตลอดชีวิตการเป็น อสม.** เปิดตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยมี อสม.กลุ่มหนึ่งสมัครใจที่จะแปลงสถานภาพของตัวเองเป็นนักเรียนอีกครั้ง เน้นหลักสูตรที่เป็นความรู้พื้นฐานแก่ อสม. เรียนรู้ทักษะการทำงานอย่างเข้าใจต้องแก้ไขในสิ่งที่อยากรู้ และรู้จักคิดแบบเป็นระบบ จนปัจจุบันมี อสม. จบการศึกษามาแล้วหลายรุ่น กลายเป็น ‘อสม. พันธุ์ใหม่ หัวใจพิศุทธิ’ ที่มีความรู้และทักษะในงานบริการต่างๆ อย่างดีเยี่ยม มีผลงานสร้างสรรค์มากมาย สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน จนเกิดรูปธรรม ทั้งเรื่องควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกด้วยวิธีการของภูมิปัญญาท้องถิ่น รมณรค์ให้ชาวบ้านที่เป็นโรคเบาหวานใส่ใจเรื่องการควบคุมอาหาร พัฒนารูปแบบที่เรียกว่า “ยุทธการ หนึ่งร้อยวัน สลัดมันให้หลุด” พัฒนากิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ เป็นต้น ด้วยความพร้อมที่จะให้บริการชุมชนตามบทบาทอาสาสมัครอย่างมั่นใจในศักยภาพและศักดิ์ศรีของตน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของกลุ่ม อสม. พวกเขาเชื่อสุดใจว่า มันเป็นผลจากกระบวนการสร้างคน สร้างความคิด และบ่มเพาะความรู้กันที่ โรงเรียน อสม. แห่งนี้เอง

๖ ปีเต็ม สำหรับการเกิดขึ้นของโรงเรียน อสม. ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน คือส่วนของแหล่งเรียนรู้ที่มีการเชื่อมเป็นเครือข่าย สร้างการรับรู้เป็นที่ยอมรับของประชาชน และที่สำคัญ อดบ. วังหิน ให้การสนับสนุนการพัฒนาสุขภาพในทุกรูปแบบ ทั้งงบประมาณการเคลื่อนงานสุขภาพ การจัดทำแผนงานด้านสุขภาพผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน ขยายการรวมกลุ่มอาสาสมัครกลุ่มต่างๆ ในตำบลให้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหนุนเสริมการทำงานซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างกลุ่มอาสาสมัครที่ขับเคลื่อนงานพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้งกระบวนการ ถือว่าเป็นการสร้างร่วมมือของคนในชุมชน นำไปสู่การพึ่งตนเองด้านสุขภาพได้อย่างเป็นจริง

โรงเรียน อสม. บ้านกอตง ต.เขาดิน อ.เขาพนม จ.กระบี่

เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดรับกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนางานด้านสุขภาพของชุมชนไปสู่สังคมพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลเขาดิน กำหนด ครู ก. ของโรงเรียน จำนวน ๑๐ ท่าน เป็นคณะกรรมการบริหาร ร่วมกับทีมนักเฝ้าระวังสุขภาพ จำนวน ๕๐ ท่าน เป็นผู้ให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์ความรู้ทางด้านสุขภาพทั้งนี้มีข้อตกลงร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนเดือนละ ๒ ครั้ง โดยกำหนดผู้เข้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งละไม่เกิน ๔๐ คน พร้อมมีการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรต่างๆตอบสนองความต้องการของประชาชนทั่วไปในพื้นที่

วิสัยทัศน์ : “เครือข่ายองค์กรชุมชนและประชาชนตำบลเขาดิน มีองค์ความรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค มุ่งสร้างระเบียบ และจิตสำนึกสาธารณะให้รู้เท่าทัน ประชาชนได้รับความเป็นธรรม และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสู่การบริโภคอาหารปลอดภัย พัฒนาสู่ชีวิตวิชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน.”

โรงเรียน อสม. บ้านลำลิ้นจี่ ต.ลำลิ้นจี่ อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง

เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ เรื่องอาหารปลอดภัย/สุขภาพ/กองทุนสวัสดิการ มีคณะกรรมการบริหารจำนวน ๑๗ คน แบ่งภาระหน้าที่ กำหนดการเรียนการสอน เดือนละ ๑ ครั้งตามหลักสูตร และความต้องการของ อสม. แบ่งเป็นภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติควบคู่กันไป ใช้สถานีอนามัยและในชุมชนเป็นห้องเรียน มีวิทยากรผู้รู้/ผู้ชำนาญ สับเปลี่ยนกันสอนตามหัวเรื่องหลักสูตรนั้น ๆ และมีการประเมินผลการเรียนการสอน

วิสัยทัศน์ : “ชุมชนเรียนรู้สู่การกินและอยู่ที่ปลอดภัย ”

โรงเรียน อสม. ต.หนองไม้แก่น อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา

“พวกเราเป็นผู้ให้ความรู้ซึ่งกันและกัน”

เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้องค์ประกอบทางสังคมตามบริบทพื้นที่ที่สามารถตอบสนองความต้องการของการเรียนรู้ของ อสม. โดยผู้เรียนเป็นผู้กำหนดบทบาทการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แบ่งปันความรู้ และอำนวยความสะดวกจากทีมผู้ประสานงานปัจจัยของการเกิดโรงเรียน อสม. ครั้งนี้ เกิดจากทุนทางสังคมของตำบลหนองไม้แก่นมีความหลากหลายและความพร้อม คือ มีอสม. ดีเด่น ระดับเขต/ภาค/ชาติ มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ตำบล ที่ได้รับรางวัลดีเด่น มีปราชญ์ชุมชนหลายด้าน มีทีมเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการพัฒนาศักยภาพ อสม.อย่างต่อเนื่อง และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ คุณจรัส คำรอด ประธานชมรม อสม.จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่อยู่ในพื้นที่และเป็นผู้ขับเคลื่อนแนวคิดการจัดตั้งโรงเรียน ผ่านทางชมรม อสม. และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งระดับตำบลและจังหวัด (อบจ.) โดยมีจุดมุ่งหมายปลายทางคือ การเกิด “โรงเรียน อสม.” และ “หลักสูตรของโรงเรียน อสม.” จัดกิจกรรมเปิดโรงเรียน อสม. เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ อสม.ที่เป็นครุมีความรู้ความสามารถตามความถนัดของตนเอง เป็นครูเฉพาะสาขา เช่น โรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อ ยาเสพติด เอดส์ การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข ฯลฯ จำนวน ๒๐ คน โดยมีข้อตกลงร่วมกันในหนึ่งวิชาจะต้องเรียน ๔ วัน จึงจะได้รับการประกาศ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ชุมชน ตามความต้องการของผู้เรียน โดยกำหนดผู้เข้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งละไม่เกิน ๒๐ คน พร้อมมีการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรต่างๆ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และเป็นที่ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเครือข่ายต่าง ๆ ของจังหวัดฉะเชิงเทรา

วิสัยทัศน์ : “หมู่ ๑๒ คนสุขภาพดี สามัคคี อยู่กับธรรมชาติอย่างมีความสุข และสะดวกสบาย”

โรงเรียน อสม. บ้านฟ้าห่วน ต.ไร่จี อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ

ด้วยความคิดที่ว่า “ชาวบ้านต้องลุกขึ้นมาดูแลสุขภาพตนเองอย่างตื่นตัว ไม่ใช่เป็นฝ่ายรอรับหรือมอบอำนาจการดูแลสุขภาพของตัวเองให้กับบุคลากรทางการแพทย์ อำนาจสูงสุดในการดูแลสุขภาพก็คือ ตัวชาวบ้านเองที่ เป็นผู้แสดงบทบาท ส่งผลต่อความต่อเนื่องอย่างแท้จริง” ดังนั้นรูปแบบ

โรงเรียนบ้านฟ้าห่วน ถือเป็นศูนย์เรียนรู้ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน เน้นหลักสูตรความรู้ที่พัฒนาสู่การพึ่งตนเอง คือ หลักสูตรการจัดการ ดิน น้ำ ป่า การดูแลสุขภาพตนเอง และธรรมะกับการดำเนินชีวิต รวมทั้งหลักสูตร ” พลิกทุ่ง สร้างทุน พื้นไทย” พัฒนา “โรงเรียน อสม.” ในการสร้างศักยภาพและเป็นต้นแบบขององค์กรเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค แนวทางของดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน โดยสร้างครูอสม. (ครู ก ซึ่งมี ๑๒ คนประกอบด้วย อสม.และปราชญ์ชาวบ้าน โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นที่ปรึกษา) เพื่อเป็นแกนนำในการขับเคลื่อน จากนั้น ก็สร้างเครือข่ายในชุมชน โดยพัฒนาทีมครู ข (อสม.ในหมู่บ้าน ๕๕ คน) สร้างเป็นภาคีเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน โดยการสนับสนุนจาก สสจ.อำนาจเจริญ สสอ. และ รพ.ลืออำนาจ ที่สนับสนุนวิทยากร (เภสัชกร) มีการประชุม/อบรม สร้างเครือข่ายการเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคและสามารถขยายงานคุ้มครองผู้บริโภคระดับตำบล ๑๐ เครือข่าย และสามารถสร้างงาน ในสถานที่ศึกษาเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่โรงเรียนในการจัดทำแปลงผักปลอดสารพิษและแปลงปลูกสมุนไพร

วิสัยทัศน์ : “ชุมชนต้นแบบคุ้มครองผู้บริโภค กินอยู่ปลอดภัย ด้วยวิถีชีวิตพอเพียง”

(รายละเอียด ดูที่ <http://www.phcblog.net/school/doc/amnaj/Amnatcharoen.pdf>)

โรงเรียน อสม. บ้านห้วยวัว ต.ท่าแมด อ.กุฉินทการ จ.ยโสธร

วัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในการสร้างแนวคิดและการดำเนินงาน
คุ้มครองผู้บริโภคของ อสม. และคนในชุมชน และพัฒนาศักยภาพ อสม. ให้เป็น
ครู ก. และขยายความรู้ไปยังเครือข่ายอื่น มีแนวทางดำเนินงานดังนี้

(๑) แลกเปลี่ยนเรียนรู้เวทีพัฒนาศักยภาพ อสม. สู่การเป็นนักจัดการสุขภาพ

(๒) จัดเวทีเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาระบบอาหารปลอดภัยใส่ใจผู้บริโภค
ต.ท่าแมด เพื่อให้ประชาชนได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัย โดยการสร้างระบบการดูแล
ควบคุม ตรวจสอบคุณภาพความปลอดภัยของอาหารที่ผลิตขึ้นทุกขั้นตอน ซึ่งกลุ่ม
ผู้ประกอบการอาหารและแผงลอย เป็นกลุ่มที่ต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดการผลิต
อาหาร/การประกอบอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย รวมทั้งกลุ่ม อสม. การติดตาม
ตรวจสอบหลังการอบรม โดยเครือข่ายเฝ้าระวังงานคุ้มครองผู้บริโภคในหมู่บ้าน
ติดตามตรวจเยี่ยมสถานประกอบการด้านอาหาร และตรวจสอบปนเปื้อนในอาหาร
เป็นระยะๆ แล้วมอบรางวัลแก่ผู้ประกอบการด้านอาหารที่มีผลการพัฒนาดีเด่น

(๓) การสร้างทางเลือกทางการค้าและบริโภคอย่างยั่งยืน สร้างความตระหนัก
เกี่ยวกับพฤติกรรมบริโภคที่ไม่เป็นผลดีต่อธรรมชาติเกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม
โดยโรงเรียน อสม. ร่วมจัดนิทรรศการการประชาสัมพันธ์ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์
สุขภาพของเครือข่าย อสม.

(๔) เปิดการสอนหลักสูตร “การพึ่งตนเอง” ในโรงเรียน อสม. เน้นการ
ปลูก แปลงรูป สร้างมูลค่า “ข้าว” การปลูกอาหารสมุนไพร สำหรับครัวเรือน

วิสัยทัศน์ : เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคบ้านห้วยวัว พึ่งตนเองด้านเกษตรอินทรีย์ :
มีสุขภาพดี วิถีพอเพียง

โรงเรียน อสม. ภาคเหนือ (๓ จังหวัด)

โรงเรียน อสม. ต.ป่าซาง

อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

เน้นการจัดเวทีวิเคราะห์หีบหบาทและการดำเนินงานของ อสม. และเครือข่ายองค์กรชุมชน ต.ป่าซาง พัฒนพื้นที่ต้นแบบ หมู่ที่ 1 เพื่อพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหา เรื่องการมีอาหาร ยา เครื่องสำอางที่ปลอดภัยและสิทธิผู้บริโภคในชุมชน มีภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องรวม ๘๙ คน สรุปแนวทาง เป้าหมาย และกระบวนการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของพื้นที่ต้นแบบ

โรงเรียน อสม. ต.วังหงส์ อ.เมือง จ.แพร่

ดำเนินการแก้ปัญหาสิทธิผู้บริโภค เน้นพัฒนาหลักสูตรการรับเรื่องราวร้องทุกข์ ให้กับ อสม. และที่สำคัญดำเนินการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ในชุมชน

วิสัยทัศน์ : “เครือข่ายสุขภาพและประชาชนตำบลวังหงส์ มีองค์ความรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคมุ่งสร้างระเบียบ และจิตสำนึกสาธารณะ ประชาชนได้รับความเป็นธรรมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านการบริโภค พัฒนาสู่ชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน”

โรงเรียน อสม. ต.สายลำโพง อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์

เน้นพัฒนาศูนย์ เรียนรู้งานคุ้มครองผู้บริโภค ต.สายลำโพง โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์อาหารและยา การผลิตอาหารปลอดภัย การใช้สมุนไพร การทำเกษตรธรรมชาติ การให้แพทย์แผนไทย ผลิตภัณฑ์ชุมชน และที่สำคัญ คือการพัฒนา อสม. ให้มีทักษะการเป็นครู และทักษะการถ่ายทอด

บทสรุป การพัฒนางานคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชนมีดังนี้

๑. การสร้างกลุ่มเครือข่ายองค์กรผู้บริโภคระดับชุมชน เพื่อพัฒนางานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค โดยมีองค์กร อสม. กลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน และตัวแทนท้องถิ่นเป็นพลังขับเคลื่อน ใช้กระบวนการจัดทำแผนที่ผลลัพธ์กำหนดตัวชี้วัดที่เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริโภค กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มผู้ดูแล (กลุ่ม อสม.) เกิดภาพผังงานคุ้มครองผู้บริโภค วิสัยทัศน์ พันธกิจ ภาควิชาส่วน และ ผลลัพธ์ที่ทำทายผลการจัดทำแผนที่ผลลัพธ์ของแต่ละพื้นที่ นำไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตรงกับความต้องการของชุมชน ทำให้เกิดการติดตามประเมินผลการดำเนินงานได้โดยชุมชนเอง จำนวน ๕ ตำบล

๒. การพัฒนาโรงเรียน อสม. สามารถค้นหาปราชญ์ ผู้รู้ หรือ อสม. ที่เป็นนักคิด พัฒนาหลักสูตรการขับเคลื่อนงานคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน จำนวน ๕ หลักสูตร พัฒนาศักยภาพเป็นครู จัดเวทีกระบวนการปรับวิธีคิดและแนวทางการทำงานจนเกิดกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคในพื้นที่ และทำยสุดเกิดต้นแบบแห่งการเรียนรู้งานคุ้มครองผู้บริโภคภาคประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่คน/ คราวเรือน/ ชุมชนต้นแบบ และที่สำคัญเกิดการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีแนวคิดการพัฒนางานคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นในชุมชน

๓. การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้และเครือข่ายรับเรื่องร้องทุกข์ของชุมชน โดยจัดตั้งคณะทำงานเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่เกิดจากการบริโภคในชุมชน พร้อมทั้งผลักดันงานคุ้มครองผู้บริโภค สู่แผนงานโครงการของท้องถิ่นและภาครัฐ โดยพื้นที่ทุกแห่ง ยังอยู่ระดับดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายรับเรื่องร้องทุกข์